

FRYSLAN

Yn 2030 kin men goed wenje en wurkje yn Fryslân. Us stip op de hoarizon is yn alle dingen in "krêftich Fryslân". Dit betsjut dat der foldwaande foarsjenningen binne yn de hiele provinsje en dat wy as goeie rintmasters omtinken jouwe oan it lânskip en de natuer. Wy meitsje ús sterk foar enerzjybesparing en duorsume enerzjy, sadat wy yn 2050 as provinsje fossylfrije enerzjy ha.

Ynvestearje yn romtelik belied en folkshúsfesting

Ut in ûndersyk fan de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap yn 2010 komt nei foaren dat Fryslân it moaiste lânskip hat. Wat ús oanbelanget bliuwt dat sa. Dit betsjut dat wy ferstannich omgean moatte mei de krappe romte. De romte moat goed bestege wurde, bygelyks troch binnenstedse bedriuwsterreinen te ûntwikkelen, troch ús mei-inoar yn te setten foar it op'e nij brûken fan kantoaren en bedriuwegebouwen en troch leechsteande bedriuwegebouwen in wenbestemming te jaan. Ek wolle wy mear romte foar de kombinaasje wenjen, soarch en wurkjen. De provinsje moat dit yn har romtelik belied stimulearje. Frijkommende pleatsen kinne bygelyks in wen-/wurk- of soarchfunksje krije.

Fersterkje lân-/ en glêstúnbou

Wy wolle dat boeren de romte ha om te ûndernimmen, mar altyd mei each foar natuer, lânskip en it wolwêzen fan bisten. Lânbou is in wichtige ekonomyske sektor (agri-business, agro en food) yn ús provinsje. In takomstbestindige agraryske sektor hat in sûne ekonomyske basis, is koprinner op it gebiet fan ynnovaasje, wolwêzen fan bisten, enerzjy en miljeu en draacht by oan behâld fan natuer en lânskip. In foarbyld is de fierdere ûntwikkeling fan biofergêsters foar it nuttich gebrûk fan dongoerskot, wêrtroch ek de luchtkwaliteit ferbettere wurdt. Wy stypje de foarming fan netwurken yn de lânbou en oare sektoaren as bedriuwslibben, natuer, lânskip en enerzjy, sadat minsken elkoar ynformearje, ynspirearje en mei-inoar de foarstap nimme.

Us lânbobelied hat in direkte relaasje mei oare beliedsdoelen, sa as belied foar kwetsbere drinkwetterwingebieten en -beskermingsgebieten, duorsume enerzjy en klimaat. Wy fine dat der skerper sjoen wurde moat nei de effekten fan de produksje en hannel yn iten en feefoer op it bioferskaat wrâldwiid. Wy meitsje ús sterk foar

konservearring fan de fiedselstring. De fiedselstring moat ynsichtliker makke wurde, sadat de konsumint wit wêr't in produkt wei komt en wat der yn sit. In moai foarbyld hjirfan is Friberne: bargefleis fan Frysk komôf dat te keap is by ferskate slachters en wat men sjen kin oan de Friberne-flagge. De provinsje kin de foardielen fan regionale itenproduksje ûnder de oandacht fan it brede publyk bringe, bygelyks troch foarljochtingsprogramma's.

Itenfergriemerij tsjingean

Wy wolle dat de oerheid foarop rint yn it tsjingean fan itenfergriemerij. Der wurdt allinnich al yn ús lân foar miljarden oan iten fuortsmitten, wylst de itensprizen omheech geane en der wrâldwiid krapte oan grûnstoffen ûntstiet. Fjirtjin prosint fan it iten dat kocht wurdt ferdwynt yn de kontener. Alle húshâldens fergrieme mei-inoar 800 miljoen kilo iten it jier. Dat binne 100.000 jiske-auto's, neffens berekkeningen fan Milieu Centraal. Wy wolle dat dizze itenfergriemerij ophâldt. Kearnbegripen binne duorsum en regionaal. Dit betsjut dat wy yn Europa mear selsfoarsjennend wurde moatte, benammen foar ús ferlet oan aaiwyt. Dus minder byfstikken fan Argentynske kij en minder sojatransporten fan Brasilië nei Nederlân om ús kij en bargaen fretten te jaan.

Goed buorkje yn Fryslân

It is wichtich dat de provinsje dúdlik makket wêr en wêrom it goed buorkjen is yn Fryslân. De provinsje kin sjen litte wat wy wêr ferbouwe kinne, wêr romte is foar útwreiding en wêr de ruilferkaveling op oarder is en wêr noch net. Goed ferkavele gebieten fersterkje sawol de lânbou as de natuer. In goeie ferkaveling soarget foar robúste agraryske bedriuwen, robúste natuergebieten en minder lânbouferkear. Wy fine dat de provinsje dit fasilitearje moat troch de rezjyfiering, it jaan fan goeie feitlike ynformaasje en it op gong bringen fan petearen tusken minsken dy't der belang by ha. It is wichtich dat de rânebetingsten goed binne. Dit stimulearret inisjativen foar kavelruil fan ûnderop.

Bedriuwen moatte yn grutte en gebou passe yn it lânskip. Wy wolle it konsept 'Nije Pleats' breed tapasse yn alle gemeenten. Dit konsept hâldt yn dat partijen dy't te meitsjen ha mei in nije stâl (tink oan de boer, de gemeente, de lânskipsarsjitekt en in romtelik adviseur) mei-inoar sjogge hoe bedriuwegebouwen romtlik-lânskiplik ynpast wurde kinne.

Wy wolle dat ûndersocht wurdt hoe't omwenners by it konsept 'Nije pleats' belutsen wurde kinne. It útgangspunt foar bedriuwsgutte is de omfang fan de grûn (prinsipe fan bûn wêzen oan de grûn). Stâlen meie allinne ûnder krekte betingsten fan duorsumens, wolwêzen fan bisten en miljeu útwreiden wurde.

De kommende jierren komme troch in krapte oan bedriuwsopfolgers en troch skaalfergrutting in soad pleatsen leech te stean. Wy wolle in Deltaplan leechsteande pleatsen om ferromming en ferpaupering fan it plattelân foar te wêzen.

Jonge boeren stimulearje

It Nederlânske boerebedriuw is yn de measte gefallen in gesinsbedriuw. De lân- en túnbou is in driuwende krêft achter de motor fan de ekonomy, draacht by oan wurkgelegenheid en hat in wichtige taak op it gebiet fan agrarysk natuerbehear. It agrarysk gesinsbedriuw wurdt bedrige troch fergrizing en behinderingen yn de bedriuwsopfolging. De jonge generaasje boeren stuitsje op grutte tûkelteammen by oansluting of oername fan in agrarysk bedriuw. Dit hat benammen te meitsjen mei de hege finansjele lêsten. Wy wolle dat der in finansjele regeling komt foar jonge boeren en tûnkens dy't selsstannich in bedriuw opsette.

Elke dag geniet ik van het Friese landschap en de dieren om me heen. Ik vind het een voorrecht dat ik als jonge boerin in Fryslân kan werken.

Bernita Hakvoort
Familiebedrijf schapenhouderij Blessum

Duorsume ynnovaasjes stimulearje

Sawol yn de melkfeesektor as yn de lân- en túnbou is it wichtich dat ûnderwiis, ûndersyk en ynnovaasje fuortsterke wurdt. Dit bart op dit stuit yn de Dairy Chain (suvel) en de Crop Chain (lân- en túnbou). Wy fine it wichtich dat dizze inisjativen trochset wurde en wêr mooglik útwreide wurde. De provinsje kin inisjativen as steds- en soarchbuorkerijen en de kombinaasje mei de tylt fan Slow Food en kriteprodukten stimulearje. By Slow Food giet it om it behâld fan de kulturele of tradisjonele keuken en dêrmei it oarspronklik gebrûk fan gewaaks, sied, bisten en lânbougebrûken fan in streek. Wy binne tsjin it tapassen fan genetysk modifisearre gewaaksen yn proeffjilden en yn kommersjele tylt.

Ynset op robúst natuerbelied

In robúst natuernetwurk is net allinnich wichtich

foar de natuer, mar ek foar rekreaasje en toerisme. Wy wolle dat de provinsje de oanlis fan it Natuernetwurk Nederlân (foarhinne Ekologyske Haadstruktuer) mei faasje oanpakt. Nei jierren fan grutte ryksbesunigingen op natuer, is it wichtich dat de klam no leit op ynrjochting en behear fan de natuer. It is wichtich dat de oerheid dêr sekuer, mar ek mei faasje hannelt, om te foarkommen dat bedriuwen ûnnedich yn de knipe komme.

It Waadgebiet is in prachtich en unyk natuergebiet, wêr wy mei soarch mei omgean moatte. De Waadsee is in grut, gearhingjend gebiet, dat no yn partsjes beheard wurdt. It is dan ek wichtich dat der ien behearsorganisaasje komt foar it waadgebiet.

Agrarysk natuerbehear begeunstigje

Agrariërs hawwe in wichtige rol yn natuerbehear. Yn 2016 wurdt it agrarysk natuerbehear útfierd troch kollektiven. Wy wolle dat de provinsje agrarysk natuerbehear oantreklik makket troch de administrative omballingen sa beheind mooglik te hâlden en boeren de romte te jaan om op kreative wize de natuerdoelen te heljen. Dat boeren witte wêr se oan ta binne is essinsjeel. As boeren in ferplichting oangeane om in part fan har grûn net te bewurkjen of om greidefûgels op it gerslân te beskermjen, moat hjir in kontrakt tsjinoer stean dat lange tiid jildt en finansjele wissichheid jout. De provinsje soarget foar goeie foarljochting oer de mooglikheden foar agrarysk natuerbehear, ek foar boeren dy't net yn in kollektyf sitte.

Trochpakke oanpak stikstof

It Nasjonale stikstofbelied hat oan de iene kant as doel de natuer te beskermjen en oan de oare kant de ûntwikkelingen fan greidbuorkerij mooglik te meitsjen. Wy fine dat yn de Programmatyske Oanpak Stikstof (PAS) in lykwicht wêze moat tusken natuerprojekten en boeren, sadat agraryske bedriuwen net op slot reitsje. In goeie yn- en útfiering fan de PAS is fan grut belang. De provinsjes stean wat dat oanbelanget foar in grutte opjefte yn it lanlik gebiet. De maatregels moatte mooglik en betelber wêze, ek moat wurke wurde oan draachflak. Dit stelt hege easken oan de kommunikaasje.

Wy fine it wichtich dat der beskerme natuergebieten yn Fryslân bliuwe en dat der tagelikertiid ek romte bliuwt foar boeren om út te wreiden. Dit kin wannear maatregels dy't de útstjit fan ammoniak tebek driuwe, kombinearre wurde mei de útwikseling fan kennis tusken boeren, adviseurs en oaren dy't derby belutsen binne.

De provinsje kin bygelyks mei in ferskaat oan minsken dy't derby belutsen binne in digitale

arkkiste ûntwikkelje mei ynteressante maatregels om de amoniakemissy en –deposysje te ferminderjen. Elke boer kin hjirút ark (in maatregel) nimme, passend by syn bedriuw. Yn de ôfwaging om in maatregel wol of net te nimmen, kinne ûndernimmers net allinne de effekten op de ammoniakemissy meinimme, mar ek de effekten op de kostpriis, wurk en sûnens fan bisten.

Guozzpopulaasje behearsber meitsje

De goes heart by it Fryske greidegebiet, mar de populaasje guozzen is op dit stuit te grut. Dêrtroch wurdt al grutte skea oanrjochte oan de lânbougrûn, en dat nimt allinne mar ta as wy it gewurde litte. De guozzpopulaasje moat sa hurd mooglik op in behearsber peil brocht wurde. De perioade yn de winter dat der net jage wurde mei op guozzen, moat beheind wurde salang de populaasje te grut is. Wy sjogge it as in opjefte fan de provinsje om it belang fan ferlytsing fan de guozzpopulaasje ûnder de oandacht fan it brede publyk te krijen. Ek moat it makliker wurde foar boeren om guozzeskea te melden. Op dit stuit wurdt in grut part fan de skea net melden, om't de administrative lêsten en de bykommende kosten te heech binne.

Sterke fiskerijsektor

Wy wolle fiskers stypje. Sy hawwe it troch alle regels en in minder wurdende fiskstân net maklik. Wy fine it wichtich dat der in sterke, duorsume fiskerijsektor yn ús provinsje bliuwt. Wy wolle ús ynsette foar in goeie ôfsetmerk, troch yn te setten op de produksje en ferkeap fan streekprodukten. Ek wolle wy de mooglikheden foar nije ôfsetmerken ûndersykje en dêr de fiskers yndachtich op meitsje. Tink bygelyks oan seebuorkerijen: op linen (touwen) yn de see kinne wieren groeie dy't geskikt binne foar konsumpsje. Dizze wieren binne goeie ferfangers fan dierlike aaiwiten. Hjir lizze kânsen foar in nije bedriuwstak dêr't fiskers in rol yn hawwe kinne.

Wetterfeilichheid en –kwaliteit yn 'e rekken hâlde

Wetter is fan libbensbelang foar minsken, bisten en planten. Tefolle of in tekoart oan wetter foarmet al gau in bedriging. Wy stypje fan herte it Deltaprogramma wêryn oerheden gearwurkje om de wetterfeiligens te garandearjen. Wy hechtsje oan it konsept "feilichheid yn meardere lagen". Yn gearwurking mei de wetterskippen wurkje wy oan goeie diken, in goeie romtelike oardening en goeie rampen- en evakuaasjeplannen. Wy wolle dat yn de romtelike oardening altyd rekken hâlden wurdt mei wetterfeiligens. Bygelyks troch yn lege gebieten te bouwen op terpen en diken ferhege oan te lizzen, wêrtroch ekstra kompartimentering (weterskiedingen) ûntstiet. De provinsje moat har, yn goeie gearwurking mei de wetterskippen, ynsette

foar projekten dy't yn dit ramt útfierd wurde. Klimatologen ferwachtsje dat de simmers folle droeger wurde sille. Wy moatte dus net allinne foar goeie diken soargje, mar ek maatregels nimme om de droechte opfange te kinnen en de hitestress yn stêden en doarpen minder te meitsjen. Wy wolle dat de provinsje yn gearwurking mei de wetterskippen en gemeenten maatregels nimt om it wetter langer fêst te hâlden. Mei dizze maatregels kinne wy ek it sâltich wurden fan de Lânbougrûn en it ferdroegje fan natuergebieten tsjingeane. Om it sâltich wurden fan de grûn op te lossen tinke wy boppedat net allinne oan wetterbehearsmaatregels, mar ek oan tylt fan gaadlike gewaaksen.

Skjinne en ekologysk sûne wettersystemen fergje in protte oandacht fan de provinsje en wetterskippen. De kwaliteit fan it wetter is op in soad plakken noch net op peil, hoewol it ynsammeljen en de suvering fan ôffalwetter al behoarlik ferbettere is. De provinsje moat de kommende jierren trochgean met de ynfiering fan de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

Skjin drinkwetter foar elkenien

Wy wolle trochgean mei it wetterprojekt Mozambique, in sanitaasje- en ôffalprojekt fan Fryske oerheden yn de Zambezi-krite.

Wêr mooglik enerzjy besparje

Wy sette yn op enerzjybesparring. Foar de ferljochting fan provinsjale diken bygelyks, moat gebrûk makke wurde fan duorsume ferljochting sa as Smart Highways. Wy wolle dat de provinsje de bou/ferbettering fan enerzjysunige/klimaatneutrale wenningen en gebouwen stimulearret. Sy jout dêryn sels it goeie foarbyld troch provinsjale gebouwen sa enerzjysunich mooglik te meitsjen. Wy wolle dat de provinsje it eigen autopark elektrysk of op grien gas ride lit en by ferfanging fan ynterieur en de oanskaf fan guod kiest foar duorsume produkten (duorsum ynkeapje). Yn har fergunningen-, ynkeap- en oanbestedingsbelied hâldt de provinsje rekken mei in ferantwurde winning fan grûnstoffen en wize fan produsearjen. By oanbestegingen, sa as it iepenbier ferfier, giet sy út fan de bêst beskikbere technolochy.

Duorsume enerzjy begeunstigje

Yn 2030 wolle wy as mienskip in hiel ein op 'en paad wêze nei fossylfrije enerzjy; it úteinlike doel foar 2050. Enerzjybesparring is de earste stap. Boppedat wolle wy duorsume enerzjy stimulearje troch yn te setten op in duorsume miks fan sinne-enerzjy, wynenerzjy, biomassa en oare foarmen fan duorsume enerzjy. De provinsje stimulearret dat der op safolle mooglik dakken sinnepanielen pleatst wurde. Ek sinneparken binne mooglik; dêrby wurdt

earst sjoen nei stedsgebieten. Ek nije foarmen fan duorsume enerzjy wurde stimulearre, sa as biogas, enerzjy út swiet en sâlt wetter (blue energy) en geothermy.

Als christenen zijn we verantwoordelijk voor de aarde en alles wat daarop leeft. God heeft de schepping zo mooi gemaakt, daar moeten we zorgvuldig mee omgaan.

Orlando Bottenbley
Predikant Vrije Baptistengemeente
Bethel Drachten

De feilichheid fan ynwenners giet boppe de produksje fan enerzjy. Skea dy't dêrút fuortkomt moat fergoede wurde, oerlêst moat kompensearre wurde. Om de leefberens fan in gebiet wurde ynvestearders fan enerzjyparken ferplichte ek yn it gebiet sels te ynvestearjen, yn de foarm fan in gebietsfûns.

Wynenerzjy sjogge wy net as doel, mar as middel. Salang der gjin alternativen binne dy't foldwaande enerzjy leverje, is wynenerzjy in opsje. Wynmûnen wurde by foarkar tydlik yn de buert fan yndustry pleatst (tydlike fergunning), op betingst dat der draachflak is en omwenners foldwaande kompensearre wurde. De provinsje docht dit yn goed oerlis mei gemeenten.

Wy fine it wichtich dat inisjativen foar de produksje fan enerzjy safolle mooglik fan ûnderop komme en wolle dat ek fuortsterkje. Inisjativen fan bewenners- en bedriuwskollektiven foar it desintraal opwekke fan enerzjy soargje foar in bettere ôfstimming tusken enerzjy oanbod en -fraach. De provinsje stipet lytsskalige inisjativen troch it byelkoar bringen fan partijen en troch it bondeljen fan kennis, ynformaasje en/of finansieringsynstruminten. De provinsje funksjonearret dêrby as sintrale kennisbank, sadat lokale enerzjyproduksje-inisjativen witte wêr't se wêze moatte. Dit ferleget de drompel om útein te setten.

DE CHRTSTENUNIE LEAUT YN FRYSLAN EN KIEST DEROM FOAR:

- Behâld fan it karakteristike Fryske lânskip en it Waadgebiet.
- Ferduorsuming fan de fiedselstring troch yn te setten op streekprodukten en it tsjingeane fan itenfergriemering.
- Omwenners belûke by it konsept "Nije Pleats"(ynspraak yn romtelik ynpasse nije stâlen).
- In Deltaplan foar it tanimmend tal leechsteande/leechkommende pleatsen/bedriuwegebouwen.
- In finansjele regeling foar jonge boeren en túnkens dy't selsstannich in eigen bedriuw opsette.
- Untwikkelje fan in 'digitale arkkiste' mei maatregels foar boeren om de ammoniakemissy en –deposysje te ferminderjen.
- Begeunstigje fan ûnderwiis, ûndersyk en ynnovaasje yn de hiele lân- en túnboukeatling, sa as de Dairy Chain (suvel) en de Crop Chain (lân- en túnbou).
- Ynset op besparing fan enerzjy troch yn te setten op de oanlis fan Smart Highways, enerzjysunige gebouwen en duorsum ynkeapje.
- Skjin drinkwetter foar elkenien. Wy wolle trochgeane mei wetterprojekt Mozambique, in sanitaasje- en ôffalprojekt fan Fryske oerheden yn de Zambezi-krite.